

Rapport fra fagpolitisk gruppe

I følge instruksen fra NAMs styre skal Fagpolitisk gruppe rapportere om:

Sentrale pågående debatter om:

- Politiske vedtak og signaler som berører faget arkeologi.
- Fagets indre organisering (endringer i institusjonene).
- Fag og samfunn.

I 2008 består fagpolitisk gruppe av følgende personer:

Professor Reidar Bertelsen, Institutt for arkeologi, Universitetet i Tromsø, Josefine Munch Rasmussen, feltarkeolog, Fredrikstad, Arne Håkon Thomassen, rådediddje/rådgiver, Sametinget, Avdeling for rettigheter, næring og miljø, Ájluokta/Drag, Terje Østigård, faglig koordinator ved programmet The Nile Basin Research Programme (NBRP), Universitetet i Bergen og Ingunn Holm, rådgiver, Riksantikvaren (koordinator).

Vi er ganske godt fordelt både når det gjelder geografi og når det gjelder plassering i det arkeologiske arbeidsmarkedet ved at vi har noen fra de arkeologiske forskningsmiljøene og noen knyttet til forvaltningen.

Vi har fordelt aktuelle tema mellom oss og skrevet ut fra egne interesser og forutsetninger. Vi håper at innleggene både kan gi en orientering og vekke debatt.

Kan vi sitte rolig og vente på at Stjernøutvalgets forslag blir implementert?

Reidar Bertelsen, instituttleder ved Institutt for arkeologi, UiT.

Stjernøutvalget (NOU 2008:3, www.regjeringen.no/pages/2044137/PDFS/NOU200820080003000DDDPDFS.pdf) har kalt sin utredning "Sett under ett". Allerede dette gir et signal om å være på vakt dersom en hører til en akademisk disiplin som hevder å ha krav på at det blir tatt særlige hensyn. Arkeologien er ikke aleine om å se slik på seg selv.

Koordinering, arbeidsdeling og hensyn til etterspørselen etter utdanning er grunntankene til Stjernøutvalget. Utredninga tegner imidlertid ikke noe så detaljert kart over universitetenes framtid at vi kan bedømme klart hvilke utfordringer arkeologifaget vil møte.

Det mest konsekvensrike forslaget for arkeologien kan vise seg å være flertallsforslaget om antallet universiteter: *All statlig høyere utdanning i Norge samles i 8– 10 flercampusuniversiteter med tyngdepunkt i ulike deler av landet.*

Jeg skal avgrense meg til å formulere noen formodninger om problemstillinger som vil komme når utvalgets forslag skal implementeres.

Arkeologi er et lite fag sammenlignet med de store samfunnsvitenskapene og humaniorafag som for eksempel historie. Jeg aner også at vi i dag har en viss overproduksjon av kandidater for det konvensjonelle arbeidsmarkedet for arkeologer. Derfor kan vi forvente at det blir stilt spørsmål ved om det er riktig at studier på alle nivå i faget drives av fire universiteter slik vi har det i dag. Denne problemstillinga kan forsterkes ved at vårt fag er dyrt og krever en infrastruktur som andre humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag ikke trenger.

Et annet særtrekk ved arkeologien er tilknyttinga til regioner. Selv om dagens akademiske arkeologi viser mange eksempler på at den konvensjonelle avgrensinga til landsdeler brytes og at det samme skjer med landegrensene, så er konsentrasjonen om regioner likevel et dominant trekk. Dette svarer også til et krav fra samfunnet om leveranse av kunnskap om regionen er viktig.

Når grunnideen til Stjernøutvalget er at de nye 8-10 store universitetene skal være regionalt forankret, kan vi forvente at politiske organ i regionene også vil forlange en styrket regional arkeologi. Vi skal heller ikke se bort fra at arkeologi vil bli sett på som en disiplin et godt utbygd breddeuniversitet må ha.

Dette scenariet fører til en vanskelig balansegang mellom en budsjettmodell som tilsier nedskalering og ei omstrukturering som tilsier et større antall læresteder i faget. I politisk klartekst heter dette "å smøre tynt utover".

Universitetet i Tromsø ligger i forkant av Stjernøutvalget fordi Høgskolen i Tromsø og universitetet søkte departementet om tillatelse til fusjon 6. desember 2007 og man venter snarlig svar på dette ønsket. Universitetet forbereder seg nå på denne prosessen ved å gjennomgå sin egen organisasjon. Et svært sannsynlig resultat vil være et stort fakultet for humaniora og samfunnsfag med et mindre antall tverrfaglige storinstitutter. Arkeologien vi ikke ha mulighet til å fortsette som disiplinært avgrenset institutt og vi vil få den samme situasjonen som ved NTNU,

UiB og UiO der vi allerede har tverrfaglige storinstitutter. Dette vil gi store budsjettmessige utfordringer og jeg synes allerede at det kan enses i meldingene fra de andre universitetene at så er tilfellet.

Stjernøutvalget har bare tenkt på makronivået og ikke sett på hva som er viktige hensyn for faglig utvikling på disiplinivå. Et unntak er at man ber om at det blir tatt spesielle hensyn til små og sårbare fag som bør opprettholdes av nasjonale hensyn. Arkeologien problem ligger antakelig i at faget ikke er stort, men heller ikke lite.

De strategiske dilemmaer som arkeologien vil møte, kan bli ytterligere vanskelig å takle fordi NOU 2008:3 legger opp til en styrings- og ledelsesstruktur som tilgodeser muligheten for å styre etter "overordnede hensyn". Her er det rike muligheter for at faglige hensyn kan oppfattes som sand i maskineriet. Jeg ønsker ikke å forstås dit at jeg er entydig skeptisk til de endringene som vil komme, men det påhviler oss selv å være i forkant med å gjennomtenke konsekvensene av Stjernøutvalget.

Internasjonalisering av arkeologi

Terje Østigård

Arkeologi er et fag som studerer endring av fortidige regioner som har overskredet og overlappet nåtidige regioner og nasjoner. Det empiriske forskningsfeltet nødvendiggjør derfor å overskride nåtidige regioner og nasjoner hvis man skal analysere fortidens regioner og konstruksjoner slik de var konstituert i sin samtid. Med et slikt empirisk utgangspunkt er det to innfallsvinkler til internasjonalisering av arkeologi med utgangspunkt i Norge. Det ene er arkeologiske analyser av regioner som har utgangspunkt i, eller overlapper med, det som er innenfor dagens norske grenser. Det andre er arkeologiske studier av tilsvarende regioner i andre steder av verden som ikke overlapper eller har Norge som referansepunkt eller et empirisk materiale som fins i Norge. Disse to tilnæringsmåtene skiller seg ved at den ene har utgangspunkt i norsk materiale og den andre har det ikke. Med den første tilnærmingen er Norden og Nord-Europa som oftest det mest nærliggende og empirisk relevante fortolkningsrammen for sammenlikning og kontekst for funn i Norge. Med den andre tilnærmingen er det tilsvarende regioner og funndistribusjoner, men i andre steder i verden hvor det norske materialet ikke nødvendigvis er del av primærkonteksten eller referanserammen.

Internasjonalisering av arkeologi har derfor ikke et forskjellig empirisk eller vitenskapsteoretisk utgangspunkt, som oftest heller ikke et teoretisk, kulturhistorisk, samfunnsanalytisk eller nødvendigvis tidsmessig perspektiv, men representerer først og fremst geografiske forskjeller eller distanser og ulike målgrupper for vurdering av den relevansmessige betydningen. Grad av internasjonalisering er først og fremst et spørsmål om hvem som er referansegruppen for tolkninger og fora for publikasjoner siden alle funn er lokale, men kan ha overregional og internasjonal interesse fordi det belyser fundamentale og faglige problemstillinger med allmennrelevans for arkeologer og lekfolk generelt.

'European Association of Archaeologists' endret raskt navnet på tidsskriftet sitt fra 'Journal of European Archaeology' til 'European Journal of Archaeology'. Dette navnskillet er betydningsfullt fordi det signaliserer hva som er fokuset, hvem som er målgruppen og hva som blir sett på som relevant: er det europeisk arkeologi eller er det en europeisk journal for arkeologi som overskrider Europa? Tilsvarende er det stor forskjell om man snakker om 'norsk arkeologi' eller 'arkeologi i Norge' fordi med det første utgangspunktet er Norge det primære referansepunktet som i siste instans relaterer seg til at arkeologi skal skape en norsk identitet på enten lokalt, regionalt eller nasjonalt nivå, mens med det andre utgangspunktet er all arkeologi likestilt hvor det faglige fokuset er rettet mot teoretiske og metodiske problemstillinger som har allmennrelevans innen fagfeltet og allmenninteresse for eksterne leserne.

Studier av vikinger i England med utgangspunkt i empirisk og komparativt materiale i Norge er en tilnærming til internasjonalisering av norsk arkeologi, mens arkeologi i Norge omfatter andre og videre tilnærminger både i rom og tid. Den sistnevnte internasjonaliseringen opererer dermed med en annen form for internasjonalisering som verken har Norge som utgangspunkt eller referansepunkt, men derimot at all arkeologi har relevans fordi det er studie av det menneskelige og det å være menneske, eller med andre ord, selve definisjonen av 'humaniora'.

I hvilken grad arkeologi i Norge er internasjonalisert, avhenger av hvilken fagtradisjon og hvilket universitetsmiljø man analyserer. Med utgangspunkt i Universitetet i Bergen har det i lengre tid utkrystallisert seg i hovedtrekk to separate og parallelle tilnæringer til faget som i liten grad er overlappende og de er også lokalisert på ulike institusjoner på Universitetet i Bergen.

På den ene siden har det på det tidligere Arkeologisk institutt, som etter sammenslåingen i et storinstitutt med navn Institutt for Arkeologi, Historie, Kultur- og Religionsvitenskap, blitt videreført en norsk arkeologi hvor hovedfokuset er på Norge og kun i minimal grad strekker seg utover dagens nasjonalstatsgrenser med mindre den primære konteksten også inkluderer de nærliggende områdene og regionene som er innenfor dagens nasjonalstater i Norden. Klassisk arkeologi er et av unntakene fra det overordnede bildet. På den andre siden har den internasjonale arkeologien som arbeider primært, men ikke nødvendigvis, utenfor Norges grenser blitt lokalisert til forskningssenteret Unifob Global eller det som tidligere var Senter for utviklingsstudier ved Universitetet i Bergen. Ved dette senteret er det til enhver tid tilsvarende like mange ansatte arkeologer engasjert på kortere eller lengre engasjementer som ved instituttet på HF.

Grunnen til dette skillet er todelt. På den ene siden har det med tradisjoner å gjøre på arkeologisk institutt og på den andre siden ulike målsetninger om hva målet med arkeologi skal være; hvem er primærgruppen for kunnskapsproduksjonen og hva skal den være? Paradoksalt nok har den arkeologien som har som mål at all arkeologi er relevant uavhengig av nasjon i liten grad blitt sett på som relevant i norsk arkeologi, men blitt tilsidesett som mindre relevant fordi det ikke angår Norge og det norske – med andre ord i siste instans norsk identitet.

En felles vei videre i internalisering av arkeologi i Norge er at all arkeologi er både lokal og global samtidig, og det er dette empiriske og relevansperspektivet som åpner opp for at arkeologi i Norge i større grad blir del av den felleseuropeiske og generelt internasjonale arkeologien. Et første skritt i den retningen er at en større del av den norske kunnskapsproduksjonen i arkeologi må foregå og bli publisert på engelsk. Dette har tre hovedfordeler. For det første, i Norge er det en unik empiri som i liten og utilfredsstillende grad er tilgjengelig for det internasjonale forskningsmiljøet. Norsk arkeologisk materiale er ikke kun for norske forskere, og det bør være et overordnet mål at alt empirisk materiale skal være tilgjengelig for alle arkeologer i størst mulig grad uavhengig av nasjonalitet. For det andre, med en kunnskapsproduksjon på engelsk vil det nødvendigvis medføre en delvis endring av innholdet i kunnskapsproduksjonen fordi lokal og nasjonal identitetsproduksjon har liten eller marginal interesse og relevans for utenlandske fagkollegaer. Til sist, publisering på engelsk muliggjør en videre kunnskapsproduksjon og kommunikasjon som er i samsvar med universitetenes overordnede internasjonalisering hvor publiseringer skal inngå i et felles referansesystem. Uavhengig av hvorvidt og på hvilke forutsetninger et 'tellekantsystem' har store mangler og er problematisk ut fra forskjellige kriterier, så er det premisser man må forholde seg til.

Internasjonalisering av arkeologi kan derimot ikke innføres gjennom formalistiske og byråkratiske regler, men må først og fremst være en konsekvens av en helhetlig vurdering av hva som skal eller bør være veien videre for arkeologien i Norge; skal fokuset og relevansen være introvert og vendt mot Norge eller utadvent og ikke bare relatere seg til, men også bidra med, internasjonal relevant kunnskap?

Nytt lovverk i forbindelse med norsk ratifisering av UNESCO-konvensjonen av 1970 om tiltak for å forby og forhindre ulovlig import og eksport av kulturgjenstander og ulovlig overføring av eiendomsrett til kulturgjenstander (UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property 1970).

Josephine Munch Rasmussen

1. januar 2007 trådte *Forskrift om utførsel og innførsel av kulturgjenstander* (www.lovdata.no/cgi-wift/ldeles?doc=/sf/sf/sf-20070101-0001.html) i kraft i Norge, som følge av ratifisering av konvensjonen. Den største endringen som følger av det nye lovverket er at det skal være innførselskontroll på utenlandske kulturgjenstander til Norge. Tidligere beskyttet norsk lovverk utelukkende egen kulturarv mot eksport. Nå skal også stjalne og ulovlige eksporterte kulturgjenstander fra andre stater beskyttes. Som resultat lyder kulturminneloven § 23 a som følger:

Det er forbudt å føre inn til landet kulturgjenstander som er ulovlig utført fra en stat som er part i en avtale hvor også Norge er part om tilbakelevering av kulturgjenstander eller om tiltak mot illegal import, eksport eller handel med kulturgjenstander.

Med ”ulovlig utført” menes gjenstander som enten er stjålet, ført ut i strid med utførselsreglene i gjeldende land, ulovlig utgravd eller om eiendomsretten til gjenstanden er ulovlig overført.

De siste årenes debatt om norsk eierskap til utenlandske kulturgjenstander (blant annet i forbindelse med den såkalte Schøyensaken) og om Norges mulige rolle som transitland for plyndrede kulturgjenstander, kan synes å ha medvirket til at konvensjonen etter 37 år omsider fikk norsk tilslutning. Kultur- og kirkedepartementet er øverste ansvarlig for innførselsforbudet, og den praktiske gjennomføringen av innførselskontroll ligger til tollvesenet. Tollvesenet har imidlertid ikke den fagkompetansen som trengs for å gjennomføre slik kontroll, og er avhengig av støtte fra vedtaksmyndighetene¹. ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum), har ansvaret for at samarbeid og kommunikasjon mellom tollvesenet og fagkompetansen ved museene fungerer. Det har imidlertid vist seg at grensekontrollen med hensyn til innførselsforbudet ikke fungerer. NRK Østlandssendingen meldte 17. januar om at Tollvesenet ett år etter det nye lovverket trådte i kraft har tatt beslag i null gjenstander. Det er likevel ingen grunn til å tro at stjalne kulturgjenstander ikke blir innført til Norge. ØKOKRIM mener at Norge trolig har den tidligere nevnte rollen som transitthavn for plyndret gods som går gjennom en hvitvaskingsprosess på vei mot større markeder i Europa. I tillegg har tollvesenet selv flere ganger uttalt at de mangler kompetanse og at de ikke får den hjelpen de er avhengig av for å kontrollere gjenstandsflyten over norske grenser. Denne situasjonen i Tollvesenet blir bekreftet av en undersøkelse gjennomført ved Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier ved UiO². Uttalelser fra Kultur- og Kirkedepartementet og ABM-u har fremholdt at

¹ Forsvarsmuseet, **Kulturhistorisk Museum (UiO)**, Nasjonalbiblioteket, Nasjonalmuseet, Norsk Folkemuseum, Norsk Sjøfartsmuseum, Norsk teknisk museum, Preus museum, Riksantikvaren, Riksarkivet, Ringve museum, Sámid Vuorká-Dávvirat

² Undersøkelsen ble gjennomført av Konsulentselskapet Albatross i samarbeid med Ane Ohrvik ved IAKH, UiO i 2007, og ble offentliggjort våren 2008.

lovverket i fremste rekke skal ha en preventiv effekt, og at reisende over norske grenser har selv ansvaret for å påse at de ikke ulovlig fører gjenstander inn eller ut av landet.

Fra et arkeologisk ståsted er det av stor betydning at lovverk som verner om arkeologiske kontekster og beskytter kulturgjenstander mot ulovlig handel, enten gjenstandene har opprinnelse innenfor norske grenser eller ikke, blir ratifisert og innlemmet i norsk lov. Dette lovverket blir imidlertid lite verdt dersom det ikke får den oppfølgingen det krever. Kultur- og Kirkedepartementet og ABM-u virker å mangle gode strategier for slik oppfølging. Denne situasjonen kan igjen synes å bunne i en mangel på forståelse av kompleksiteten i fenomenet handel og ulovlig trafikkering av kulturgjenstander. Holdningsskapende tiltak overfor den enkelte reisende suvenirkjøper er viktig, men vil ikke fungere på den delen av trafikeringen som er organisert smuglervirksomhet. Plyndring av kulturminner og påfølgende salg på det internasjonale kunst- og antikvitetsmarkedet er omfattende og økende. Tiltakene for å forhindre og regulere dette bør være deretter.

Ny plan- og bygningslov

Ingunn Holm

(det gjøres oppmerksom på at følgende står for egen regning og ikke er avklart internt hos Riksantikvaren)

Det er nå lagt fram odelstingsproposisjon til både plandelen og bygningsdelen i den nye plan- og bygningsloven.

Plandelen er utarbeidet av Miljøverndepartementet, og ble lagt fram 15.2.2008 etter å ha blitt godkjent i statsråd samme dag. Lovforslaget er Odelstingsproposisjon nr. 32 (2007-2008) og finnes også på Miljøverndepartementets hjemmesider

(www.regjeringen.no/pages/2050963/PDFS/OTP200720080032000DDDPDFS.pdf). På Miljøverndepartementets hjemmesider kan en også lese mer om loven (www.regjeringen.no/nb/dep/md/presesenter/pressemeldinger/2008/Ny-planlov-styrker-hensynet-til-miljo-og.html?id=500670).

Bygningsdelen er utarbeidet av Kommunal- og regionaldepartementet og ble lagt fram 4.4.2008 etter å ha blitt godkjent i statsråd samme dag. Lovforslaget er Odelstingsproposisjon nr. 45 (2007-2008) og finnes også på Kommunal- og regionaldepartementets hjemmesider

(www.regjeringen.no/pages/2064029/PDFS/OTP200720080045000DDDPDFS.pdf). På Kommunal- og regionaldepartementets hjemmesider kan en lese mer om loven (www.regjeringen.no/nb/dep/krd/presesenter/pressemeldinger/2008/styrkt-kontroll-og-tilsyn-i-byggesaker.html?id=506653).

Det planlegges å behandle de to lovdelene samlet i løpet av vårsesjonen i Stortinget. Hvis alt går etter planen skal loven tre i kraft fra 1. juli 2009.

I forvaltningen er det i hovedsak plandelen av loven som arkeologer kommer i berøring med. Jeg vil derfor her ta for meg noen av endringene i plandelen til loven. Det må tas forbehold om at det kan komme endringer i løpet av den politiske behandlingen i Stortinget. Det er også en del av de nye paragrafene som må prøves ut i praksis før man kan avgjøre hvilke konsekvenser de vil ha for kulturminnene og kulturminneforvaltningen i Norge.

Nyheter med relevans for kulturminneforvaltningen

Loven har fått en ny formålsparagraf (§ 1) der det understrekes at loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Denne formålsparagrafen er felles for både plan- og byggesaksdelen.

Det er kommet krav om et nytt dokument inn i planleggingen, nemlig planprogram (§ 4-1). Det settes krav om at det skal utarbeides et planprogram som grunnlag for planarbeidet både for regionale planer (fylkesplaner), kommunale planer og reguleringsplaner som kan ha vesentlige virkninger for miljø og samfunn. Planprogrammet sendes på høring samtidig med planoppstart. Hvis kulturminneforvaltningen allerede nå ser at planen kan komme i konflikt med nasjonale eller viktige regionale hensyn, må det varsles ved høring av planprogram.

Det er også kommet et nytt nivå i planleggingen, nemlig planstrategi (§ 7-1-2 og § 10-1). Planstrategi skal utarbeides på regionalt(fylkes) nivå og på kommunalt nivå. Planstrategien skal redegjøre for viktige utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og ta stilling til hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre planlegging, for eksempel gjennom fylkes(del)planer eller kommune(del)planer.

I kommuneplanens arealdel og i arealdel av kommunedelplaner kommer det et nytt formål, nemlig hensynssoner (§ 11-8). Kulturmiljø er et av hensynene som kan ivaretas (§ 11-8c). Hensynssoner kan gis retningslinjer og bestemmelser. De hensyn og restriksjoner som er fastsatt gjennom hensynssoner til kommuneplanens arealdel skal legges til grunn for utarbeiding av reguleringsplan. Hensynssoner kan videreføres i reguleringsplan eller innarbeides i arealformål og bestemmelser som ivaretar formålet med hensynssonen. Når det gjelder formål i reguleringsplaner, så er ”vern av kulturmiljø eller kulturminner” er et av underpunktene til formålet ”landbruks- natur- og friluftsførmål samt reindrift, samlet eller hver for seg” (§ 12-5.5). Det kan også gis bestemmelser for å sikre bl.a. kulturminner og kulturmiljøer (§ 12-7.6).

Det legges opp til to nivåer på reguleringsplaner, områderegulering og detaljregulering (§ 12-2 og § 12-3).

Bestemmelsene om konsekvensutredning har fram til nå ligget i en egen forskrift, men nå tas de inn i plan- og bygningsloven (§ 4-2 og § 14-1-6).

Det gjøres en endring når det gjelder energiutbygging. Krav til reguleringsplan gjelder ikke lenger for konsesjonspliktige anlegg for produksjon av energi etter energiloven, vannressursloven eller vassdragsreguleringsloven (§ 12-1). Derimot må fremdeles alle tiltak som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn konsekvensutredes (§ 14-1). Kommunene kan likevel velge å regulere tiltak knyttet til energiproduksjon dersom de ønsker det. Reguleringsplanprosessen må da settes i gang på et tidlig tidspunkt slik at en får en prosessuell samordning med behandling av tiltaket etter bestemmelsene om konsekvensutredninger i plan- og bygningsloven og behandlingen etter energi- og vannressurslovgivningen.

Det strammes også inn på anledningen til å gi dispensasjon fra plan. Det understrekes blant annet at kommunen ikke bør dispensere fra planer, lovens bestemmelser om planer og forbudet mot tiltak i strandsonen når en direkte berørt statlig eller regional myndighet har uttalt seg negativt om dispensasjonssøknaden. Dette betyr forhåpentligvis at fylkeskommunal kulturminnemyndighet vil stå sterkere når de fraråder dispensasjonssøknader.

Ny Plan- og bygningslov

Arne Håkon Thomassen

De mest sentrale lovendringsforlagene som berører Sametinget er:

- Ett av flere oppgaver og hensyn som skal tas i all arealplanlegging er å "sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv". § 3-1 bokstav c.
- Sametinget gis innsigelsesmyndighet i spørsmål av vesentlig betydning for samisk kultur og næringsutøvelse. § 5-4. Som arealformål og kommuneplanens arealdel vil det for området som omfattes av det tradisjonelle samiske bruks- og bosettingsområde hete "Landbruks, natur og friluftformål, samt reindrift" (LNFR). Dette har ingen ny rettslig virkning, men synliggjør reindriften bedre ved arealplanleggingen.

Forslaget til innsigelsesmyndighet lagt til Sametinget var fremmet i NOU 2003:14 som har vært på bred høring. Ingen har den gang uttalt seg negativt til forslaget.

Hva innsigelsesmyndighet betyr

1. Ordningen med innsigelsesmyndighet for å ivareta overordnede nasjonale og regionale interesser har fungert siden plan- og bygningsloven av 1985, og er en ordning som fullt ut er akseptert. Innsigelsesordningen sikrer planarbeid der ulike hensyn og interesser ivaretas i hele planprosessen. En innsigelsesmyndighet til Sametinget vil sikre at samiske interesser og rettigheter også ivaretas gjennom planprosessen. Dette vil skape større forutsigbarhet og legitimitet for de arealplanvedtak som fattes.
2. Innsigelse må ikke forveksles med en form for veto. Innsigelse er mer å sammenligne med anledning til å klage med oppsettende virkning. Om planmyndigheten ikke ser å kunne ta hensyn til en innsigelse skal det gjennomføres forhandlinger, mekling hos Fylkesmannen og eventuell endelig sluttbehandling i Miljøverndepartementet.
3. Det er i dag 20 innstanser som har myndighet med innsigelseskompetanse i plansaker etter plan- og bygningsloven, herunder Sametinget i kulturminnesaker. Sametingets innsigelsesmyndighet i kulturminnesaker etter kulturminneloven har siden 1994 resultert i at to saker har blitt sluttbehandlet i Miljøverndepartementet. Det er derfor grunn til å mene at frykten for at Sametinget i urimelig grad vil benytte innsigelsesmyndigheten er ubegrunnet.
4. Grl. § 110a, menneskerettsloven og FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 oppstiller et materielt kulturvern mot inngrep i samisk kulturutøvelse. Arealinngrep som i vesentlig grad svekker eller ødelegger grunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse vil under enhver omstendighet ikke være tillatt etter gjeldende rett og folkeretten. Innsigelsesordningen vil på en forutsigbart og ryddig måte kunne avklare slike situasjoner.

5. Etter ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 6 er staten pliktig til å konsultere samene og særlig Sametinget som samenes representative organ. Etter samme konvensjon artikkel 15 nr. 1 har også samene rett til å delta i den offentligrettslige forvaltningen av naturressursene. Ved at staten er pliktsubjektet må staten gjennom lovgiving sikre at konsultasjons- og deltakerplikten ivaretas av planmyndigheten overfor samene, gjennom Sametinget som deres representative organ. Innsigelsesmyndigheten til Sametinget ivaretar forpliktelsene etter ILO 169 på en måte som også naturlig inngår i den ordinære arealforvaltningen.

Se for øvrig Sametingets pressemelding 15.2.2008 om nevnte sak –

<http://www.samediggi.no/Artikkel.aspx?AId=2303&back=1&Mid1=1&>

Tingenes tale, Stortingsmelding nr. 15 (2007-2008) om universitetsmuseene

Ingunn Holm

For to år siden kom det en utredning om universitetsmuseene (NOU 2006:8, Kunnskap for fellesskapet, utarbeidet av et utvalg under ledelse av Bjarne Rogan). Den ble omtalt av Håkon Glørstad som fagpolitisk gruppes innspill i 2006 (www.arkeologiinorge.no/NAM_nytt/NAM_nytt_nr_1_2006.pdf). Den var også bakgrunnen for en av sesjonene på NAM 2006 i Oslo (Sesjon 4, arkeologi som kulturindustri – kunnskap for fellesskapet?). Nå har det kommet ei stortingsmelding, basert på den aktuelle NOU'en (www.regjeringen.no/pages/2059269/PDFS/STM200720080015000DDDPDFS.pdf).

For det første må det nevnes at Rogan-utvalgets aller mest kontroversielle forslag, å løsrive universitetsmuseene fra universitetene, ikke følges opp i stortingsmeldingen. Stortingsmeldingen konsentrerer seg om tiltak innenfor feltene forskning, forvaltning, formidling, digitalisering, styring og bygningssituasjonen. Innenfor forskning foreslås det blant annet følgende tiltak: Museene må utvikle faglige programmer for sin forskning og Kunnskapsdepartementet vil be Norges forskningsråd utarbeide en nasjonal FoU-satsing rettet inn mot universitetsmuseene og Arkeologisk museum i Stavanger.

For samlingene legger stortingsmeldingen vekt på at det må utvikles samlingsplaner ved hvert universitetsmuseum, som ses i sammenheng med museenes prioriterte områder for forskning, forvaltning og formidling. Kunnskapsdepartementet vil også se på bygningssituasjonen for samlingene og vurdere om konservatorutdannelsen i Norge skal styrkes. Når det gjelder formidling legger departementet vekt på at museene rutinemessig kjører brukerundersøkelser og at det skjer en fornying av basisutstillingene. Kunnskapsdepartementet vil legge til rette for at universitetsmuseene kan søke om støtte til vandreutstillinger fra Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen og vil legge vekt på samarbeid med den kulturelle skolesekken. Kunnskapsdepartementet ønsker også å etablere et nasjonalt digitalt universitetsmuseum som skal være et Internettbasert museum, bestående av digitalt materiale fra museer underlagt universitetene og Arkeologisk museum i Stavanger.

Departementet vil styrke både styring, samarbeid og ledelse overfor museene og innad i museene. Dette skal blant annet oppnås ved bevisst bruk av tildelingsbrevene fra departementet til universitetene og gjennom møter med ledelsen ved universitetene og museene. Stortingsmeldingen nevner til slutt en rekke byggeplaner ved museene, uten å konkretisere tidsperspektiv eller bevilgninger. Dette er et gjennomgående trekk ved stortingsmeldingen, som nøyer seg med å si at: "Tiltakene vil ha økonomiske konsekvenser og må gjennomføres på en balansert måte over tid."